

ПОЛІТОЛОГІЯ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Динаміка перетворень, що відбуваються в Україні та світі, сприяє інтересу громадськості до процесів та явищ суспільного життя, зокрема політичних, проте, на жаль, широкому загалу іноді бракує компетентності для того, щоб критично оцінювати політичні події. Сьогодні ми можемо спостерігати маніпулювання громадською думкою, поведінкою індивідів з боку політичних сил, ЗМІ, нерозбірливих у засобах досягнення цілей політиків, які використовують громадян у своїх егоїстичних інтересах.

Спілкуючись зі студентською молоддю, яка завжди виступає в авангарді суспільних подій, відчуваєш, що більшість молодих людей налаштована песимістично щодо можливості впливати на хід політичних подій в державі. Такі настрої повинні стати приводом занепокоєння для державних мужів, які орієнтуються на демократичні ідеали й цінності і прагнуть забезпечити функціонування правової держави та громадянського суспільства. Зрозуміло, що здобутки демократії можуть бути вкорінені в суспільстві, підготовленому для їх сприйняття, яке досягло високого рівня загальної культури, політико-правової свідомості та політичної культури. Тому актуальності набуває питання підвищення рівня політико-правової компетентності громадян.

Поширення політичних знань на системній основі відбувається шляхом просвітницької діяльності закладів вищої освіти, а також завдяки діяльності політичної еліти, політичних лідерів, державних управлінців, ЗМІ тощо.

Безумовно, пріоритетну роль у підвищенні рівня політичних знань має вища школа. Попри те, що система освіти підконтрольна державі, яка визначає цілі та завдання виховання і навчання підростаючого покоління, вища школа порівняно з політичними силами, засобами масової інформації вільна від упередженого висвітлення фактів про політичну дійсність. Головне завдання, що стоїть перед викладачем, — дати об'єктивну інформацію про політичну реальність, сформулювати уявлення у молодій людині про сутність та функціонування політики, навчити критично оцінювати політичні події, спираючись на отриманні знання, вносити власні судження тощо. Проте сьогодні роль політології як навчальної дисципліни недооцінюється керівниками навчальних закладів, особливо технічних.

Не слід забувати, що частина студентів обирала майбутню спеціальність “навмання”, не маючи чітких орієнтирів при виборі фаху, спираючись на поради батьків, друзів, враховуючи власні можливості. Є й студенти, які навчаються лише заради “корочки”. А отже, якщо студент нерозбірливий у виборі майбутньої професії, і головне для нього — факт здобуття вищої освіти, проблема найперше полягає у доведенні значущості вивчення тієї чи

іншої дисципліни студентом. Сучасні студенти прагматичні, їх цікавлять більшою мірою ті дисципліни, які безпосередньо стосуються майбутньої професії, тим паче, що більшість із них розпочинає працювати ще під час навчання, а до дисциплін, спрямованих на підвищення загального рівня культури, розширення кругозору, виховання, ставлення аморфне.

Викладачі констатують погіршення рівня підготовки студентів до занять. Як правило, більшість студентів орієнтується на відтворення матеріалу, частка тих, хто виявляє пізнавальну активність та схильний до пізнавальної творчості, незначна. Викладач має організувати роботу студентської групи та забезпечити підготовку кожного студента, іноді навіть навчити його вчитися, постійно стимулювати інтерес до дисципліни, що викладається. Те саме стосується викладачів дисциплін соціального спрямування, зокрема, політології. Проте відповідальність, покладена на них, зростає, адже курс політології спрямований не тільки на підготовку майбутнього спеціаліста, а й на виховання громадянина з чіткою життєвою та громадянською позицією, свідомого, відповідального та активного учасника політичного життя.

З метою активізації пізнавальної діяльності студентів запроваджуються новітні форми та методи навчання. Під час занять широко використовуються дискусії, обговорення найбільш актуальних проблем політичного життя, пропонуються знайомство з першоджерелами, ділові ігри, круглі столи тощо. Такі види робіт потребують ґрунтовної підготовки студентів. На жаль, очікувати на абсолютну готовність всієї групи не доводиться. Переважна більшість студентів орієнтується на відтворення навчального матеріалу, спираючись на лекції.

У сучасних умовах у студентів є всі можливості для підготовки до семінарських занять та контрольних заходів, останнім часом з'явилося чимало навчально-методичної літератури, публікуються статті, монографії, хрестоматії, тези конференцій, матеріали, що дають уявлення про політичну дійсність, представлені вони і в Інтернеті.

Вкрай важливо зорієнтувати студента у вирі наявної інформації, оскільки попри широкі можливості, студенти перевагу надають інтернет-ресурсам, як правило, це бази рефератів, якість яких сумнівна. За такої підготовки ефективність семінарського заняття низька, оскільки семінар — це не тільки перевірка засвоєного матеріалу, а передусім — можливість отримати додаткову інформацію, поглибити свої знання. Політологія — наука поліпарадигмальна, деякі питання є дискусійними, можуть аналізуватись з різних позицій тощо, підготовка ж до семінарського заняття лише за рахунок інтернет-ресурсів і, як правило, одних і тих самих усіма студентами (адже в рядку пошуку вказується тема і обирається перше ліпше) обмежує поінформованість студентів і не сприяє підвищенню якості знань. На думку студентів, переваги інтернет-ресурсів такі:

- великий вибір та повнота інформації;
- наявність відповідей на всі необхідні питання;
- зручність отримання інформації, “не виходячи з дому”;
- швидкість пошуку інформації та економія часу;
- доступність (інформацію може отримати кожен, у кого є доступ до Інтернету, в зручний час);

- легкість отримання інформації — не потрібно працювати в бібліотеці, підбирати літературу, знайомитися із працями;
- мінімізація зусиль, зокрема, не треба робити ніяких записів, достатньо роздрукувати необхідний матеріал.

Водночас інтернет-ресурси несуть в собі небезпеку, оскільки студент використовує той матеріал, який пропонується, навички самостійного пошуку необхідної відповіді втрачаються. Доповіді, підготовлені за допомогою Інтернету, які студенти озвучують під час семінарських занять, доводять, що відповідь на те чи інше питання вирвана з тексту, і, не знаючи контексту, студент губиться в матеріалі повідомлення. Використання студентами заочної та дистанційної форми навчання інтернет-ресурсів і, зокрема, реферативних баз призводить до формалізації освіти. Якщо викладачі дбають про якість освіти, вони повинні орієнтувати студентів перш за все на використання навчальної літератури, першоджерел. Тому постає питання, яким же має бути сучасний підручник, щоб він міг конкурувати з іншими джерелами інформації серед сучасних студентів. Автори звернулися до студентів одного зі столичних ВНЗ з проханням відповісти на це питання й отримали такі відповіді:

- підручник має бути змістовним, у ньому мають бути відповіді на всі питання, що аналізуються під час занять та виносяться на іспит;
- конкретна та стисла інформація, “без води”, “міркувань автора”;
- “зрозуміло написаний”;
- має бути друкований та електронний варіант підручника;
- підручник має викликати інтерес до курсу, що вивчається, містити приклади із сучасного життя;
- підручник має бути добре структурованим з виділенням головного.

Отже, сучасний підручник повинен відповідати вимогам сучасного студента. За змістом навчальний посібник має відтворювати програму курсу, при його підготовці мають бути враховані педагогічний досвід, науково-методичні розробки вітчизняних та зарубіжних науковців тощо.

Великі надії сьогодні покладаються на політичну освіту населення, особливо молоді. Підвищення загального рівня політичної культури є одним із чинників демократизації суспільства. Курс політології покликаний дати уявлення про політику, функціонування політичної системи та її основні елементи, владні відносини, життя держави, роль політичної еліти та лідерів у суспільстві, політичні конфлікти, політичну культуру, сучасні ідейно-політичні течії тощо. Говорити про свідоме залучення особистості до політичного життя суспільства, відповідальність перед державою без наявних знань, здатності критично оцінювати політичні події та явища навряд чи доречно. Допомогти сформуванню таких знань і навички аналізу політичної дійсності мають викладачі, науковці, політики за рахунок просвітницької діяльності та особистого прикладу, вираженого та відповідального ставлення до держави. Йдеться і про самопідготовку за рахунок вивчення навчальної та наукової літератури. Останнім часом з курсу політологія вийшло друком чимало праць. Наприклад, на сайті Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського результати пошуку на запит “політологія”, становлять 251 позицію. Політична реальність не залишається незмінною, певні про-

блеми політичного життя на конкретному етапі розвитку суспільства набувають більшої актуальності, стають пріоритетними, змінюється методологія. Отже, навчальні посібники, підручники повинні відтворювати зміни у проблематиці політичної науки, відповідати запитам часу, інтересам студентства.

Сьогодні з'являються книги у формі "питання — відповідь", які мають свої переваги та недоліки. Такі праці можуть використовуватися студентами непрофільних ВНЗ для оперативної підготовки до контрольних заходів, оскільки дозволяють швидко знайти конкретну відповідь на питання, структурувати знання, отримані у процесі навчання, самостійно перевірити знання, повторити навчальний матеріал.

Корисним буде такий підручник для студентів заочного відділення та студентів, які навчаються дистанційно, оскільки він може стати основою вивчення курсу, дати загальне уявлення про політологію як науку та навчальну дисципліну, її предметне поле, завдання, історію становлення, досліджувані проблеми. Маючи таку базу, студент зможе розширювати свої знання за рахунок самостійного поглибленого вивчення курсу. Крім того, студенти-заочники, обмежені в часі, зможуть отримати інформацію у стислій формі, будуть орієнтуватися на надійне джерело інформації, оскільки книги готують авторські колективи з урахуванням досвіду викладання, вони проходять процедуру рецензування, опробування під час академічних занять.

Не слід забувати про категорію студентів, для яких навчання стоїть не на першому місці. Оцінити таких студентів викладач може за наявності у них принаймні мінімуму знань.

Посібники такого типу стануть у нагоді і при задоволенні інтересу до політичної реальності всіх бажаючих, оскільки вони невеликі за обсягом і водночас дають уявлення про більшість проблемних питань політичної науки та якісно підготовлені.

Зрозуміло, такі книги не повинні бути єдиним джерелом отримання знань, варто знайомитися із першоджерелами, науковою літературою, періодичними виданнями, інтернет-ресурсами з метою поглиблення своїх знань, і пам'ятати, що лише систематична та сумлінна робота під час опанування курсу може дати результати.

Однією з таких книг, що вийшла нещодавно, є колективна робота, підготовлена кафедрою політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка за редакцією доктора політичних наук В.Ф. Цвиха "Політологія: відповіді на питання екзаменаційних білетів"¹. У навчальному посібнику висвітлено ключові питання курсу, а високий науковий рівень осмислення проблематики органічно поєдну-

¹ Політологія: відповіді на питання екзаменаційних білетів : навч. посіб. / за ред. В.Ф. Цвиха. — К. : Знання, 2012. — 347 с. — (Систематизуємо знання).

ється з доступним викладом матеріалу. Навчальний посібник побудовано з урахуванням більш ґрунтовних робіт, що видані останнім часом кафедрою. У серії “Систематизуємо знання” подібні посібники видавництво “Знання” видало і з інших дисциплін, зокрема: соціології, філософії, релігієзнавства, історії України тощо. І сама назва серії вказує на цільове призначення робіт, а саме: систематизувати, структурувати знання, дати студенту логічну структуру навчального матеріалу.

Не варто абсолютизувати ту чи іншу форму подачі матеріалу, головне, що повинно цікавити — це зміст, якість представленого матеріалу. Але, на жаль, у сучасній системі освіти побутує формалізм, менше уваги приділяється якості освіти. Тому проблема підготовки якісних, змістовних робіт залишається вкрай актуальною.

Головне у сучасних умовах, щоб ті, хто опановує курс політології, розуміли його практичну значущість, пізнавальні можливості, оскільки, як влучно зазначає Дж.Дж. Патрік, “люди, у яких більше знань про свій політичний світ мають більший потенціал ефективної участі в ньому, ніж ті, хто ігнорує свій політичний світ”². Отже, курс політології сприяє вихованню свідомих громадян, які вміють мислити та діяти відповідально, здатні застосовувати отримані політичні знання у своїй професійній та громадській діяльності, захищати свої інтереси, поважаючи при цьому права та інтереси інших людей. Курс спрямований на вкорінення у суспільстві демократичних цінностей, толерантності, політичного плюралізму, готовності до партнерства тощо.

***Володимир Цвих**, завідувач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філософських наук, доктор політичних наук, професор;*

***Дарина Черняк**, доцент кафедри філософії, політології і українознавства Київського національного університету технологій та дизайну, кандидат соціологічних наук*

² Щербинин А.И. Политическое образование / А.И. Щербинин. — М. : Весь Мир, 2009. — С. 20.